

Modrý štít aneb záchranná hlídka kulturního bohatství

1. Zrod aktivity

Ve světě, jenž vstupuje do věku informací, ve kterém jsou výpočetní technika, umělá inteligence a informační technologie hitem dne, vzrůstá tendence hledět pouze vpřed k progresivním změnám a zapomínat na náklad kulturního odkazu, který vládčíme dějinami s sebou... možná klenotnici, možná balast; ale mnozí z nás se zavázali o něj pečovat – pracovníci muzeí, archiváři, galeristé, památkáři, knihovníci.

Přes veškerou ochranu a obětavost není v lidských silách zabránit nejrůznějším katastrofám, haváriím, následkům válečných konfliktů. Škody, ke kterým pak dochází, jsou bolestné a jen obtížně odstranitelné. Často nelze zničené unikátní artefakty nahradit ani zrestaurovat a v každém případě se objevují finanční nesnáze, které mohou zbrzdit nebo i znemožnit záchranné práce.

Jako reakce na tragické události na území bývalé Jugoslávie, které postihly nejen tisíce lidských životů, ale také neocenitelné kulturní klenoty, byl z iniciativy Mezinárodního výboru Modrý štít (Comité Internationale du Bouclier Bleu - CIBB / International Committee of the Blue Shield - ICBS) a za podpory UNESCO uskutečněn v listopadu 1998 ve slovinské Radenci seminář, na němž byla vyhlášena Deklarace o ochraně kulturního dědictví v naléhavých případech a ve výjimečných situacích.

Tento dokument především vymezuje pojem kulturního dědictví a klade požadavek na jeho ochranu a šetrný přístup k němu nejen za mimořádných okolností, ale zejména v době míru; zdůrazňuje součinnost na poli ochrany, záchrany a prevence i vybudování podpůrných, organizačních i finančních struktur včetně osvěty a rozvíjení sítí dobrovolníků.

2. Český komitét Modrého štítu

Od roku 1999 také v naší zemi sílí snahy o iniciaci aktivit Modrého štítu: třebaže se v našich zeměpisných šířkách nemusíme přímo obávat válečných konfliktů nebo vulkanické činnosti, nikdo nemůže vyloučit občanské nepokoje, havárie či požáry. Co se týče povodní, s těmi měly naše knihovny v minulé době nepříjemné zkušenosti...

V červnu letošního roku byla po pečlivých přípravách a v intencích poslání Mezinárodního komitétu Modrý štít signována smlouva o založení a působení Českého komitétu Modrý štít (ČKMŠ), kterou uzavřely Česká archivní společnost a pobočka České informační společnosti při Státním ústředním archivu, Český výbor ICOM, Český výbor ICOMOS a Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, člen IFLA v ČR. Základ smlouvy představuje snaha o spolupráci a koordinaci při prevenci katastrof a nepředvídatelných událostí usnadňující získávání a nasazení jak technických, tak i finančních prostředků určených

pro záchranu ohroženého kulturního dědictví a nápravu případných škod.

ČKMŠ je dobrovolnou organizací, která sdružuje nejen zakládající organizace, ale do níž může bez ohrožení své subjektivity vstoupit kterákoliv instituce či jedinec, právnická nebo fyzická osoba, jíž není lhostejný osud národního kulturního teazuru. Mezi úkoly ČKMŠ proto bude patřit nejen vytváření podpůrných informačních souborů včetně adresářů, doporučení a manuálů, ale také koordinace akcí a aktivní pomoc v rámci nezbytných opatření, ať už při výjimečných situacích na území naší republiky nebo prostřednictvím ICBS mimo naše státní hranice. Při své činnosti vychází ČKMŠ z Haagské konvence o ochraně kulturního dědictví (její emblém zdobí webovské stránky ČKMŠ), Konvencí UNESCO o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví na národní úrovni, Ženevských konvencí a dalších mezinárodních smluv, ustanovení a doporučení.

3. Krok za krokem...

Program a záměry ČKMŠ jsou bohaté: zahrnují podporu projektů napomáhajících preventivní ochraně a péči o všechny druhy kulturního bohatství, zveřejňování zkušeností, varování před riziky i řešení konkrétních naléhavých situací s realizací rychlé pomoci ohroženému kulturnímu dědictví a jeho správcům bez ohledu na majetko-právní vztahy a politické souvislosti. Uvedené aktivity budou podepřeny jak ověřenými odbornými informacemi a praktickými realizačními pokyny, tak sítí spolupracovníků, expertů i dobrovolníků, školeními a praktickým výcvikem, který bude ČKMŠ pořádat.

Zatím se ČKMŠ podařilo zorganizovat kulatý stůl Modrého štítu, na němž se sešli zástupci kulturních institucí postižených havárií nebo živelní katastrofou: tato akce přinesla cenné poznatky a nastínila cesty k dalšímu postupu ČKMŠ. Pod záštitou ČKMŠ vznikly základní pokyny pro knihovny a archivy pro případ výjimečné události, cílené na záchranná opatření a primární nápravu škod, podobný materiál bude v nejbližší době připraven pro muzea a galerie, chystá se i seznam restaurátorů a konzervátorů, kteří by mohli být osloveni v případě katastrofy a ohrožení kulturních památek včetně knihovnických fondů.

Ke své činnosti však ČKMŠ potřebuje odezvu z řad těch, kterým by chtěl být prospěšný – včetně knihoven... Není možné pracovat bez podnětů a zpětné reakce, o něž tímto příspěvkem prosím odbornou knihovnickou veřejnost. Stránky ČKMŠ naleznete na adrese http://www.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/ModrySt.htm; je však na každém z nás, jak tuto aktivitu dokážeme naplnit.

Františka Vrbenská